

1184

SIDOR SENARE

Foton: Miguel Perez

Mattias Persson håller på att färdigställa två böcker om alla gårdar i Visseltofta. Här berättar han om vägen till det färdiga resultatet.

Korpen – Ravnen – har i äldre folklig kultur haft stor betydelse. Dess vingslag har krönt nejden och deras mäktiga dova läte har fått människan att stanna upp och begrunda livet. För nybyggarna med flåhacka och yxa blev Helgeåns dalgång en plats att utvecklas med och måhända blev korpen folkets ledsagare. På tegar och utmarker kunde grödan gro och kreaturen beta. Skogen bidrog till överskottet som inte jordbruket gav. Närvaron och böndernas brukningsformer skapade successivt förfinade levnadssätt, något som kontinuerligt format den kulturmiljö vars spår fortfarande går att finna. De återfinns där i lager efter lager, som kvarlevor i skog och mark, i sägen och tradition, fysiskt och immateriellt, viskandes om förgångna tider. Människorna, våra förfäder, tämjde trakten och formade Visseltoftabygdens saga, i socken och helg, solring efter solring, år ut och år in. De blev folket Längsmed en åder af lif och Bortom däliden, bortom Hellige aa. Vilka var de och vilka förde hävden vidare?

Nu så! På väg till tryckeriet befinns det som kommer bli två nya böcker om gårdarna i Visseltofta socken. En diger lunta ännu så länge digitalt underlag i pdf-form som snart kommer att erbjudas till försäljning, i tryckt form i A4-format med hård pärm och massor av uppgifter. Många frågar sig kanske om det verkligen är två böcker? Längsmed en åder af lif, om gårdarna i västra sockenhalvan, kom ju ut 2010!

Två böcker om alla gårdar i Visseltofta

Det dröjde bara några månader från premiären i december 2010. Då vårgörnskan färgade omgivningen hade jag, Mattias Persson på Vesl junga Gudmundsgård, ”hembygdsförfattare” och amatörhistoriker, sålt slut på det som är (var) en massiv bok om gårdshistoriken från senmedeltid till nutid, om några av gårdarna i Visseltofta socken (församling). Längsmed en åder af lif som den heter, på knappa 500 sidor, handlar uteslutande om den västra hälften. Boken berör strax över tio byar och därtill en mängd enskilda gårdar inom varje by, stora som små. Jag måste säga att jag var glad och är fortfarande lycklig av att intresset varit så stort. Alla exemplar försvann på några ögonblick och därefter har listan växt sig lång på presumtiva intressenter. Jag kunde ha låtit trycka fler men trodde inte riktigt på köplusten. De som inte hann med att skaffa boken hoppas jag nu kunna pricka av med en ny upplaga av densamma. Och, jag måste passa på att göra publicitet och reklam om att det faktiskt (nästan) är en ny bok, möjlig för alla att köpa, även för de som köpte den förra varianten.

Den nya versionen bär åter samma namn. Kraftigt omarbetat språkligt, strukturellt och med en stor mängd nya uppgifter, rättningar och kompletteringar. Boken har därför växt fysiskt och är nu på nästan 600 sidor. Fler bilder, fler berättelser och många förtydliganden. Så var det inte tänkt från början, men

tiden är gjort att saker förändrats och precis så gör också historia som ämne när man funderar och successivt för fram nya uppgifter. Historia är levande. Historia är också resultatet av aktuell tolkning baserat på tillgängliga källor. Just därför är det en ny bok. En mer fullkomlig bok. Också en mer korrekt bok vågar jag lova. Längsmed en åder af lif 2021 har därtill fått ett litet tillägg i rubriken, del 1. Den utgör faktiskt första volymen i en serie om två böcker, om alla gårdarna, inte bara de västligt belägna. Tillägget vågade jag inte riktigt skriva förra gången. Allt kunde ju hända. Och Ja, längsmed behöver inte särskivas. Ordformen får därför leva kvar... Visseltoftabygden kommer dessutom fortsätta vara beläget längsmed livsådern Helgeån, därutöver intill alla andra vattendrag som tillskapat liv.

Bortom däliden, bortom Hellige aa

Tid är intressant. Jag tänker att just tid är något av det mest rättvisa som finns. Den är närapå som en naturlag. Alla tilldelas lika mycket. Likväl kan upplevelsen av tiden vara något subjektiv, det vill säga vad man kan göra av den, med den, och hur mycket det blir över efter att man gjort det man måste. En bas består i att äta, sova och arbeta. Tid är liksom en grundläggande dimension i vår tillvaro, också så nära kopplad till just ämnet historia. Tiden som element gör att vi kan beskriva händelser som skett eller kanske som kommer att ske.

Det har gått elva år sedan den förra boken kom ut. Var tog den tiden vägen? Då kändes livet evigt! Summan att förhålla sig till har minskat även om jag ännu inte passerat 50-års strecket. Jag minns att jag indirekt redan 2010 hade ett underlag för en uppföljare om gårdarna i den östra delen. En bok del 2 så att säga. Det var bara en fråga om lite tid...Men, vad hände sedan?

År 2010 hade jag nästan precis blivit pappa för första gången. En glädjens tid! Tiden fick därvid definieras om, eller snarare vad den skulle räcka till. Min älskade Elfrida fick vara med på releasen i Hembygdsgården. Det betydde oerhört mycket! På fotot i det fina reportage Evald Malm skrev om boken i Wisseltoftabladet och även i Norra Skåne fick också Elfrida medverka tillsammans med mig. Bara det är ett minne som alltid kommer bestå.

När lejonparten av den förra boken formades och när materialet – råfaktan – togs fram, var dock inte min lilla dotter född. Det var inga problem att få tiden att räcka.

År 2012 föddes min älskade Niels. Samma klocka på armen tickade på. I sak var hastigheten oförändrad. I verkligheten så upplevdes den annorlunda. Stundtals mycket annorlunda. Kanske hade också naiviteten lagt sig. Kanske hade jag börjat bli blivit vuxen. Med nya värderingar och nya förhållningsregler.

Att skriva är också en fråga om känsla. Att sätta sig vid datorn är en sak, att koncentrera sig är en annan. Därutöver handlar det om att nå den rätta attityden, att känna rätt sinne, ett behagligt ”flow”. Inget som ska bli bra kan göras utan någon form av passion. Tiden är således influerad av och relaterad till ens egen samtid, av nuet och av de livsvillkor man lever i. Tiden påverkas av det som hänt tidigare, av det man tror ska hända och av det som verkligen händer. Allt detta kan också upplevas olika. Ofrånkomligt blir man kanske klokare med åldern och kan därvid tänka mer logiskt, bearbeta det man har i bagaget och styra upp vardagen. Kanske kam man också bättre förstå det som händer och ska hända. Kanske planera bättre och effektivare. Samtidigt drabbas vi olika genom livet och vissa händelser är inte lätta att förhålla sig till. Några har förmågan att lägga tankar och därmed tid åt sidan. Andra måste ständigt ifrågasätta sin egen vardag och kämpa med sin egen situation.

Min resa mot den andra boken, Bortom däliden, bortom Hellige aa, flankerades av många händelser. Tankarna har pendlat mellan allt fantastiskt som hänt,

såsom familj, vänner, gården, skog, natur osv. och även det som har varit mer påfrestande och beklämmande. Helt plötsligt gick min lillasyster bort i cancer. Mitt i allt! Och, oj då vad allt helt plötsligt fick en ny innebörd. Allt blev förgångligt. Jag tänkte att ”det är just nu livet händer”, precis framför mig! Jag ska inte vänta på det jag drömmer om, men heller inte avvakta eller tacka nej till att vara en del av någon annans drömmar! Det kan vara så enkelt som att prata med någon fem minuter längre. Att ta vara på det som någon annan erfarit. Inte i den framtid som vi inte vet något om, utan just nu, just i den situationen! Likväl är vardagen och livet något som måste gå på. Allt blir en vardag. Jag är absolut inte ensam om att tiden upplevs skiftande, ibland fantastisk, understundom brydsam och improduktiv. Kanske är det också bäst så för välbefinnandet, för att vi dödliga varelser ska bibehålla fötterna på jorden. På något sätt gäller också ordspråket om att ”tiden läker alla sår”. Med tiden får vi perspektiv på det mesta. Även 1184 sidor får ha sin tid.

Östra sockenhalvan

Bortom däliden, bortom Hellige aa är oavsett allt som hänt nu äntligen klar. Den utgör del 2. Även denna bok är på nästan 600 sidor och berättar följaktligen om gårdarna i den östra hälften. Den kompletterar den första delen. Helgeån utgör gräns mellan de båda böckerna, också en gräns mellan ungefär lika många byar och lika många gårdar. Sockenens gårdshistoria är genom de båda delarna så komplett den nu kan göras, i synnerhet på det antalet sidor. Det kryper säkert fram mer material i framtiden, sådant som garanterat kan tolkas på nya sätt och tillfoga nya synteser och konklusioner. Jag har i alla fall satt punkt för mitt skrivande om de ”besuttnas” liv i den form hela bokprojektet syftat till. De ”obesuttna”, torparna, har redan sedan tidigare förtjänstfullt beskrivits genom Svante Gunnarssons bok. Nu är liksom nästan socknens demografiska historia komplett.

Vad innehåller böckerna?

Gårdarna har jag nämnt. Dessas historik utgör basen, essensen och själen. Böckerna är sammanfattningsvis ett sammelsurium av genealogi, etnologi och folklivsforskning. Disciplinerna lindar in bygdens historia. Hittas gör teman om skogen, järnet, kvarnar, kolonisationen eller medeltidens och förhistorians omvärld. Tanken är och har varit att inte bara beskriva gårdarnas innehavare utan också livet och omgivningen, förutsättningarna och vardagens göromål. Min avlägsne

släkting, folklivsforskaren Carl Wilhelm von Sydow (vi delar samma anfader i rak linje), instiftade två begrepp som sammanfattar boken på många sätt, folkminnesforskning och allmogetnografi. I det stora hela återger böckerna fragment av allas historia, om de som levde i bygden för länge sedan. Likväl kan mycket av tankarna appliceras på andra miljöer. Visseltofta sockens historia är inte bara sin egen. Den interagerar med andra nabors, med omvärlden, mer eller mindre sammansatt.

De båda böckerna innehar samma struktur och den första har också layoutmässigt fått en viss uppfärskning för att passa in i nya kläder. De kompletterar varandra och bildar sammantaget en tydlig enhet. De är två faktaböcker i synnerhet som kanske inte lämpar sig att sträckläsas från pärm till pärm. Bilderna är därutöver centrala i materialet. De utgör bara i sig en fantastisk kulturskatt. De är hundratals, minst en bild per sida. Oavsett rötter i bygden eller inte så hoppas jag att böckerna ska kännas värdefulla för de som bor i trakten, har rötter ifrån området eller bara mer eller mindre är tillfälliga besökare, nyinflyttade eller kanske sommarstugegäster.

Var och när kan jag köpa böckerna?

För att matcha Wisseltoftabladet är jag tidigt ute med denna ”teaser”. En hel sommar kommer passera. Den 19 september har Visseltofta Hembygdsförening tänkt att arrangera någon form av skördemarknad. Beroende på Covid19-restriktioner kan arrangemanget komma att modifieras, kanske bli mobilt likt det som genomfördes hösten 2020. Oavsett kommer boken ha premiärförsäljning denna dag. Det är målet. Jag kommer vara där! Håll därför koll på bokprojektets Facebooksida (som kommer skapas under sommaren 2021), därtill annonser i Norra Skåne. Förhoppningsvis kommer utgivningen bli massmedialt uppmärksammat också på något annat sätt.

Boken kan förbeställas/bokas genom författaren vesl junga@gudmundsgard.se

Mattias Persson